

Věc C-693/19

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

13. září 2019

Předkládající soud:

Tribunale di Milano (Itálie)

Datum předkládacího rozhodnutí:

10. srpna 2019

Žalobkyně:

SPV Project 1503 Srl

Dobank SpA

Žalovaný:

YB

Předmět původního řízení

Řízení o výkonu rozhodnutí - Exekuce

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Výklad článku 47 Listiny základních práv Evropské unie a článků 6 a 7 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26)

Předběžná otázka

Brání, a za jakých podmínek, články 6 a 7 směrnice 93/13/EHS a článek 47 Listiny základních práv Evropské unie takové vnitrostátní právní úpravě, jako je uvedena právní úprava, která brání exekučnímu soudu provést vlastní přezkum

pravomocného soudního exekučního titulu, a která brání exekučnímu soudu, v případě, že spotřebitel vyjádří vůli uplatnit zneužívající povahu ujednání obsaženého ve smlouvě, na jehož základě byl vydán exekuční titul, překonat účinky implicitně pravomocně rozsouzené věci?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Listina základních práv

Směrnice 93/13/EHS

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Legislativní nařízení č. 206 ze dne 6. září 2005 (tzv. spotřebitelský zákoník), zejména čl. 33 odst. 1 a 2 písm. f):

„1. Ve smlouvě uzavřené mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem jsou za zneužívající považována ustanovení, která navzdory dobré víře způsobují významnou nerovnováhu v právech a povinnostech, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

2. Za zneužívající jsou považována ustanovení, není-li prokázán opak, jejichž předmětem nebo účinkem je:

[...]

f) uložit spotřebiteli v případě nesplnění nebo opožděného splnění platbu peněžní částky z titulu náhrady škody, smluvní pokuty nebo jiného rovnocenného titulu ve zjevně nepřiměřené výši; [...]"

jakož i článek 36:

„1. Ustanovení považovaná za zneužívající ve smyslu článků 33 a 34 jsou neplatná, zatímco zbývající části smlouvy zůstávají platné.

[...]

3. Neplatnost se uplatní pouze ve prospěch spotřebitele a soud ji může zjistit i bez návrhu.“

Stručný popis skutkového stavu a původního řízení

- 1 Žalovaný, YB, uzavřel různé úvěrové smlouvy v celkové výši 18 200 eur s Findomestic Banca SpA, která svou pohledávku postoupila Activa Factor SpA. Tato společnost postoupila tuto pohledávku žalobkyni, kterou je SPV Project 1503 srl (dále jen „SPV“).

- 2 Tyto úvěrové smlouvy obsahovaly ustanovení, která v případě prodlení se splněním povinnosti splatit úvěr stanovila uplatnění pokuty a úroků z prodlení.
- 3 Na základě těchto ustanovení SPV oznámila YB platební rozkaz, který dlužník nenapadl podáním odporu a který tedy nabyl právní moci. Následně SPV oznámila YB výkon rozhodnutí ve vztahu k pohledávkám, které má YB vůči některým bankám. Oznámený výkon rozhodnutí uváděl částku ve výši 31 332 eur.
- 4 Tato částka se skládala z následujících položek: 16 290,52 eur z titulu „jistiny uvedené v platebním rozkazu“, 13 539,27 eur z titulu „úroků podle platebního rozkazu“ a zbytkové částky z titulu nákladů řízení.
- 5 SPV na jednání svou pohledávku upřesnila na 34 479,25 eur.
- 6 Předkládající soud v rámci řízení o výkonu rozhodnutí uvedl, že ustanovení týkající se roční sazby úroku z prodlení (přesahující 14 %) lze považovat za zneužívající, přičemž vyzval dlužníka, aby vyjádřil svou možnou vůli uplatnit zneužívající povahu ustanovení o úroku z prodlení, s následnou možností snížení pohledávky SPV.

Základní argumenty účastníků původního řízení

- 7 V průběhu řízení o výkonu rozhodnutí YB vyjádřil vůli uplatnit zneužívající povahu ustanovení, které stanovilo výši úroků z prodlení. Na základě rozsudku Soudního dvora ze dne 9. listopadu 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing Zrt. (ECLI:EU:C:2010:659), tedy předkládající soud získal možnost vykonat vyšetřovací pravomoci z moci úřední za účelem ověření možné zneužívající povahy ujednání, kterým byla stanovena sazba úroku z prodlení.
- 8 SPV vyloučila, že by mohla být překonána překážka věci pravomocně rozsouzené, kterou založil platební rozkaz, jejíž funkce spočívá v potřebě zajistit právní jistotu. Dále podpůrně uvedla, že důkazní břemeno ohledně zneužívající povahy ujednání leží na YB a dovedla, že sjednané sazby úroků z prodlení nemají lichvářskou povahu.

Stručné odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 9 Podle judikatury Corte di cassazione (Kasační soud) se překážka věci pravomocně rozsouzené vztahuje nejen na výrok rozhodnutí, ale také na důvody, které představují, i když implicitně, logicko-právní předpoklad. Tato úvaha nachází uplatnění také ve vztahu k platebnímu rozkazu, kterým byla uložena povinnost zaplatit peněžní částku, který, pokud není podán odpor, nabývá účinků věci pravomocně rozsouzené nejen ve vztahu k žalované pohledávce, ale také ve vztahu k titulu, který tvoří její základ, čímž je vyloučen jakýkoli další přezkum důvodů, které odůvodňují příslušnou žalobu.

- 10 Tato zásada vytvořená judikaturou, nazvaná „implicitně pravomocně rozsouzená věc“, je založena na logickém argumentu, podle něhož pokud soud rozhodl o určité otázce, tak zjevně bez omezení vyřešil všechny ostatní otázky, které je třeba považovat za předběžné ve vztahu k výslovně rozhodnuté otázce.
- 11 Jakmile je tedy získán platební rozkaz, může věřitel po oznámení exekučního titulu, čímž oznámí výkon rozhodnutí, výkon rozhodnutí zahájit. Prostřednictvím exekuce majetku třetích osob podrobuje věřitel, na základě exekučního titulu, výkonu rozhodnutí (prostřednictvím oznámení o exekuci) pohledávky, která má dlužník vůči třetím osobám.
- 12 Podle judikatury Corte di cassazione (Kasační soud) se ve vykonávacím řízení na rozdíl od nalézacího řízení „nejedná o nepřetržitou řadu aktů předurčených jedinému konečnému rozhodnutí, ale spíše o posloupnost dílčích řízení a jedná se tedy o autonomní řadu aktů určených samostatným následným rozhodnutím“. V rámci vykonávacího řízení totiž soud vykonává nařizovací pravomoci „omezené na vykonávací řízení za účelem řádného vykonání aktů, které jej tvoří, podle kritérií rychlosti a příhodnosti“. Je tedy vyloučen výkon pravomoci diskrečního rozhodnutí.
- 13 S odkazem na pravomoci exekučního soudu, které lze vykonat i bez návrhu, předkládající soud rovněž uvádí, že existence platného exekučního titulu je podmínkou výkonu rozhodnutí. V důsledku toho tedy musí být exekuční titul platný po celou dobu výkonu rozhodnutí, který se jinak stane nepřipustný. Exekuční soud má tedy pravomoc a povinnost ověřit existenci exekučního titulu na začátku a po celou dobu vykonávacího řízení, přičemž pokud exekuční titul zanikne, musí řízení zastavit. Pravomoc exekučního soudu z moci úřední je však omezena pouze na existenci exekučního titulu a nemůže být rozšířena také na „vlastní obsah“ exekučního titulu.
- 14 Předkládající soud rovněž upřesňuje, že při exekuci pohledávek se třetí osoba (tedy dlužník dlužníka, který podléhá výkonu rozhodnutí), počínaje oznámením výkonu rozhodnutí, stává správcem částek, které dluží, v rozsahu výše pohledávky uvedené v exekučním titulu, a je povinen informovat věřitele o tom, „jaké věci nebo částky dluží nebo jaké má v držení a kdy musí provést platbu nebo dodání“ (čl. 547 odst. 1 občanského soudního řádu).
- 15 Konečně, ve fázi, v níž se nachází původní řízení, je exekuční soud nadán pravomocemi z moci úřední, jejichž cílem je kromě ověření existence exekučního titulu ověřit i správné vyčíslení pohledávky, ale opět nikoli vlastní obsah titulu.
- 16 Předkládající soud poté připomíná judikaturu Soudního dvora, podle které „systém ochrany zavedený směrnicí vychází z toho, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, co se týče jak vyjednávací pravomoci, tak úrovně informovanosti, které jej vede k tomu, že přistoupí k podmínkám předem vyhotoveným prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž by mohl ovlivnit jejich obsah“ a „účel článku 6 směrnice 93/13, jež ukládá

členským státům stanovit, že zneužívající ujednání nejsou pro spotřebitele závazná, nemůže být dosažen, pokud by posledně jmenovaní měli mít povinnost sami uplatnit zneužívající povahu takových ujednání. Ve sporech, jejichž hodnota je často omezena, mohou být odměny advokátů vyšší, než je hodnota dotčeného zájmu, což může spotřebitele odradit od obrany proti uplatnění zneužívajících ujednání. Je sice pravda, že v mnoha členských státech umožňují procesní pravidla v takových sporech jednotlivcům hájit se sami, existuje nezanedbatelné nebezpečí, že spotřebitel, zejména z důvodu nevědomosti, neuplatní zneužívající povahu ujednání, které je vůči němu uplatňováno. Z toho vyplývá, že účinné ochrany spotřebitele lze dosáhnout, pouze pokud je vnitrostátnímu soudu přiznána možnost taková ujednání posoudit bez návrhu“ (rozsudek Soudního dvora ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346, body 25 a 26).

- 17 Podle předkládajícího soudu se to, co bylo soudem v rozsudku Océano považováno za možnost, stalo na základě rozsudku ze dne 4. června 2009, C-243/08, Pannon GSM Zrt, (EU:C:2009:350) skutečnou povinností posoudit i bez návrhu zneužívající povahu ujednání, pokud má soud k dispozici informace, podle vzorce obsaženého v bodě 35 rozsudku Pannon, „o právním a skutkovém stavu, které jsou pro tyto účely nezbytné“ (a s nutností získat projev vůle spotřebitele spočívající v uplatnění zneužívající a nezávazné povahy ujednání). Tato povinnost je v souladu s úkolem soudu zajistit užitečný účinek ochrany sledované ustanoveními směrnice 93/13.
- 18 Soudní dvůr kromě toho uvedl, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 je „kogentní ustanovení, které s ohledem na nerovné postavení jedné ze smluvních stran směřuje k nahrazení formální rovnováhy, kterou smlouva zavádí v právech a povinnostech smluvních stran, rovnováhou reálnou, která může znovu nastolit rovnost mezi těmito smluvními stranami“, a že „[p]ovahy a význam veřejného zájmu, ze kterého vychází ochrana, kterou směrnice zajišťuje spotřebitelům, kromě toho odůvodňují to, že vnitrostátní soud musí posuzovat zneužívající povahu smluvního ujednání i bez návrhu, a tím tak vyrovnat nerovnováhu, která existuje mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem“ (rozsudek Soudního dvora ze dne 26. října 2006, C-168/05, Mostaza Claro, EU:C:2006:675, body 36 a 38). Význam zájmu, který je základem ochrany zajištěné spotřebiteli směrnicí 93/13, byl následně potvrzen také rozhodnutími, kterými Soudní dvůr z hlediska zásady rovnocennosti (omezující - spolu se zásadou efektivity ochrany - zásadu procesní autonomie členských států) připodobnil článek 6 směrnice 93/13 k vnitrostátním předpisům, jež jsou ve vnitrostátním právním řádu kogentní (mimo jiné rozsudek Soudního dvora ze dne 21. prosince 2016, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, Gutiérrez Naranjo, EU:C:2016:980, bod 54).
- 19 V tomto smyslu se podle předkládajícího soudu nesou ta rozhodnutí, která jednou při použití zásady rovnocennosti, jednou zásady efektivity ochrany, přiznala vnitrostátnímu soudu vyšetřovací pravomoci z moci úřední (mimo jiné rozsudek ze dne 9. listopadu 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing Zrt.,

ECLI:EU:C:2010:659), a rozhodnutí, která za určitých podmínek stanovovala překonatelnost překážky věci pravomocně rozsouzené.

- 20 Z posledně uvedených rozhodnutí předkládající soud připomíná rozsudek Soudního dvora ze dne 6. října 2009, C-40/08, Asturcom, EU:C:2009:615, ve kterém Soudní dvůr v bodě 53 uvedl, že „v rozsahu, v němž vnitrostátní soud, k němuž byl podán návrh na nucený výkon pravomocného rozhodčího nálezu, musí podle vnitrostátních procesních pravidel posoudit i bez návrhu rozpor rozhodčí doložky s vnitrostátními kogentními pravidly, musí rovněž i bez návrhu posoudit zneužívající povahu této doložky s ohledem na článek 6 uvedené směrnice“.
- 21 V tomto rozsudku Soudní dvůr vyloučil, že při použití zásady efektivity ochrany by španělský soud, který rozhodoval o návrhu na nucený výkon pravomocného rozhodčího nálezu, který nebyl napaden a byl vydán v řízení, kterého se spotřebitel neúčastnil, mohl přezkoumat zneužívající povahu smluvního ujednání i bez návrhu (v dané věci ujednání, kterým bylo určeno sídlo rozhodčího soudu).
- 22 Předkládající soud uvádí, že v této věci generální advokátka V. Trstenjak dospěla k jinému závěru, přičemž uvedla, že přezkum vnitrostátního soudu i bez návrhu je řešení, které je nejvíce v souladu s cílem ochrany spotřebitele sledovaným směrnicí 93/13, a že nečinnost spotřebitele v řízení, na jehož konci byl vydán exekuční titul (řízení, které se mimo jiné neuskutečnilo před soudem), může být napravena při výkonu tohoto titulu.
- 23 Podle předkládajícího soudu existuje rozdíl také mezi tímto řízením a řízením, na jehož základě byl vydán výše uvedený rozsudek Asturcom.
- 24 Řízení zahájené společností Asturcom nebylo totiž kontradiktorní řízení a na jeho konci soud při (fyzické) nepřítomnosti dlužníka (již neaktivního při řízení o exekučním titulu) mohl pouze nařídít nebo nenařídít výkon rozhodnutí.
- 25 Naproti tomu v tomto řízení o výkonu rozhodnutí se dlužník řízení zúčastnil (čímž byla ukončena nečinnost, která vedla k vydání platebního rozkazu, který nabyt právní moci) a vyjádřil vůli uplatnit (možnou) zneužívající povahu smluvních ujednání.
- 26 Rozsudkem ze dne 18. února 2016, C-49/14, Finanmadrid, EU:C:2016:9, Soudní dvůr naopak shledal španělskou vnitrostátní procesní úpravu, která v rámci řízení o platebním rozkazu nebo řízení o výkonu platebního rozkazu neumožňovala přezkum případné zneužívající povahy smluvních ujednání obsažených ve smlouvě, která je základem pohledávky, i bez návrhu, za rozpornou se zásadou efektivity ochrany stanovené ve směrnici 93/13/EHS.
- 27 Předkládající soud má pochybnosti o tom, že v projednávané věci jak ujednání, které stanovilo úrok z prodlení, který připadá věřiteli, tak ujednání, které nad rámec tohoto úroku z prodlení stanoví smluvní pokutu „týkající se 8 %“, jsou v souladu s čl. 33 odst. 2 písm. f) legislativního nařízení č. 206 (a odpovídajícímu ustanovení směrnice 93/13).

- 28 Podle toho, co vyplývá z platebního rozkazu, soud, který tento platební rozkaz vydal, se nevyjádřil k možné zneužívající povaze výše uvedených ujednání.
- 29 Podle vnitrostátních ustanovení a vnitrostátní judikatury platí, že jelikož YB nepodal proti tomuto platebnímu rozkazu odpor, tento platební rozkaz nabyl právní moci, a zejména je třeba mít za to, že (chybějící) zneužívající povaha ujednání obsažených ve smlouvě uzavřené mezi věřitelem a dlužníkem je nyní předmětem implicitně pravomocně rozsouzené věci.
- 30 Z toho vyplývá, ve světle zásady rovnocennosti ochrany, nemožnost exekučního soudu přezkoumat případnou zneužívající povahu smluvních ujednání obsažených v této smlouvě. Není tomu tak jen proto, že exekuční soud nemůže ve vnitrostátním právním řádu provádět „vlastní“ kontrolu soudního exekučního titulu, ale také proto, že tento titul nyní nabyl právní moci.
- 31 Předkládající soud má tedy v úmyslu dotázat se Soudního dvora, zda nutnost nahradit formální rovnováhu, kterou smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi prodávajícího nebo poskytovatele a spotřebitele, rovnováhou reálnou, která může obnovit rovnost mezi těmito smluvními stranami, umožňuje exekučnímu soudu informovat spotřebitele (ačkoli zůstal nečinný v řízení, na jehož konci byl vydán nyní již pravomocný soudní titul) o možné zneužívající povaze smluvních ujednání, která nebyla pravomocným rozhodnutím výslovně vyloučena, a zda, v případě, že spotřebitel vyjádří vůli uplatnit zneužívající povahu výše uvedených ujednání, předkládající soud může přezkoumat zneužívající povahu smluvních ujednání, přestože na jedné straně exekuční soud nemůže provést vlastní přezkum soudního exekučního titulu a na straně druhé rozhodnutí nabylo právní moci.
- 32 Podle předkládajícího soudu totiž absence soudního přezkumu zneužívající povahy ujednání může vést k neúplné a nedostatečné ochraně spotřebitele, neboť nebude existovat přiměřený a účinný prostředek k ukončení používání zneužívajících ujednání.
- 33 Iniciativa soudu spočívající v informování spotřebitele o možném porušení ustanovení na ochranu takovéto slabší smluvní strany nevede k porušení nestrannosti soudu.
- 34 Předkládající soud připomíná konstatování Soudního dvora, že nestrannost soudu se týká rovného odstupu soudu „ve vztahu ke stranám sporu a jejich příslušným zájmům s ohledem na předmět sporu“. V tomto ohledu výkon úředních pravomocí soudu, který zdaleka není vyjádřením nedostatku nestrannosti soudce, naznačuje vizi soudu, podle které soud není pouze arbitrem sporu účastníků řízení, ale rovněž zastupuje obecný zájem společnosti (v tomto smyslu rozsudek ze dne 14. června 2017, C-685/15, Online Games, EU:C:2017:452, body 61 a 64).
- 35 Konečně, předkládající soud kromě výše uvedeného hlediska nestrannosti zakládá svou žádost také na článku 47 Listiny, a to vzhledem k tomu, že tomuto ustanovení Soudní dvůr připsal důležitost z hlediska „efektivit[y] práv, která jednotlivcům plynou ze směrnice 93/13, před používáním zneužívajících

ujednání“ (rozsudek ze dne 17. července 2014, C-169/14, Sánchez Morcillo, bod 35, EU:C:2014:2099).

PRACOVNÍ DOKUMENT